

At nonne potest Deus, si velit, illam conservare? Id nos non negamus, neque huc pertinet nostra quaestio. Quaestio est quid cum natura rei sit consertum. Deus autem qui et praeter naturam agere potest, posset utique, si vellet, animam huiusmodi conservare, scilicet est in eo potestas ad id sufficiens. Verum et formas eas substantiales, quae pendere dicuntur in esse a materia Deus conservare potest, si velit, easque aliis corporibus informandis adhibere; sunt enim realitates distinctae a materia eaque perfectiores.

Ergo ne aliquid annihilatur? Cum annihilatio sit desitio totius realitatis, et anima pure sensitiva, in sententia quoque peripatetica, sit res ex toto distincta a materia, et ipsa ex toto reapse desinat mortuo animali, ipsa quoque annihilari dicenda est. Concedimus ergo et nos animas istas annihilari cessante earum fine. Cum vero negatur aliquid annihilari, id de materia intelligi solet.

Dices omnem substantiam esse aliquam naturam, quia aliqua vi pollet, ac pro certa operatione esse naturam completam, pro illa enim sibi sufficit (O. Th. XV. p. IV): ergo anima brutorum, cum sit substantia, est natura quaedam completa.

Respondeo: cum dicimus omnem substantiam esse aliquam naturam completam, consideramus substantiam, vel secundum quod est in se ipsa, vel secundum praecisionem mentis, prout nimurum comparatur cum quadam operatione. Fieri scilicet potest ut ea operatio, quam sola potest, ordinetur ad aliam, quae ipsi competit prout est pars; et in hac hypothesi substantia ut in se est, est natura incompleta: spectata vero secundum praecisionem mentis, respectu scilicet solius operationis quam ex se sola potest, dicitur natura completa. Ita anima sensitiva, ut diximus (Th. III. p. III) habet operationem cui non communicat corpus, sed ea ordinatur ad sensationem quae fit cum corpore: ideoque anima ipsa est in se natura incompleta.

CAPUT III.

De vita rationali

Postquam vidimus ea quae ad vitam vegetativam et sensitivam singillatim spectant, quaeque habet homo cum plantis et animantibus communia, consequens est ut de vita propria hominis, quae est rationalis, disseramus. Quaestiones huc spectantes sunt. 1º De essentia principii vitae rationalis: 2º de eiusdem unione cum corpore, quae est proprie quaestio de essentia totius compositi quod est homo: 3º de origine et immortalitate principii cogitantis: 4º de explicatione vitae rationalis in homine, seu de facultatibus et operationibus hominis prout rationalis est, singillatim.

Cum vitam rationalem dicimus, intelligimus id quod omnes generatim intelligunt, h. e. vitam intellectivam, quae se explicat processu quodam a confusis notitiis et incompletis ad distinctas et completas, pergitque a noto ad ignoti inquisitionem per ratiocinium. Vitam rationalem nos vivere certum est. Certum est enim 1º nos intelligere et ratiocinari, idque constat ea evidentia, quae demonstrationem excludit (Cr. Th. V): atque certum est 2º huiusmodi actus esse immanentes: non enim in extrinsecum subiectum transiunt illudque modificant hae operationes, sed in nobis manent, nosque perficiunt. Proinde certum est esse in nobis vitae rationalis principium: nec de eius existentia est litigandum. Sed quaestio est quid et quale sit istud principium: an sit materia sive organum quoddam, an sit aliquid excellentius materia, et ab ea independens.

ARTIC. I.

*De principio vitae rationalis.*THESIS VIII^a

I Spectatis operationibus intelligendi et volendi principium eorum in nobis non solum simplex est, sed II est spiritus. III Quare absurdum est dubitatio Lockii an materia possit cogitare.

DEMONSTRATIO I. PARTIS. Post demonstratam simplicitatem principii sentientis facile expeditur quaestio de simplicitate principii intelligentis. Non enim principium intelligens imperfectius esse potest principio sentiente. Principium intelligentis illud est quod elicit actus vitae intelligentis seu rationalis, nempe cogitationem et volitionem, et in quo actus iidem manent. Cum de eius simplicitate quaeritur, duplex simplicitas potest distingui; simplicitas excludens partes quantitativas, et simplicitas excludens partes essentiae. Prior simplicitas dicitur secundum quantitatem, altera secundum essentiam. Duplex ergo ens simplex ad hanc quaestionem quod spectat distingui potest, simplex secundum quantitatem, et simplex secundum essentiam. Prius opponitur illi cui competit definitio quanti (Cosm. C. I. a. 1. Definit. 1). Alterum opponitur illi cuius natura seu principium intrinsecum operationum ex pluribus constat. Iam vero principium intelligenti utraque simplicitate praeditum est.

Adverte tamen quod cum prior simplicitas principio intelligenti asseritur, ea proprie quantitas excluditur, quae continuo formaliter competit; nam si supponas continuum formale repugnare seu nullum esse, et quantum non nisi ex simplicibus entibus una coeuntibus coalescere, quaestio quidem adhuc esse poterit an principium intelligentis sit huiusmodi quantum; verum ea iis solvetur argumentis quibus altera simplicitas demonstratur. Quia vero formale continuum a pluribus admittitur, nec eius repugnantiam certam asse-

CAPUT III. THESIS VIII.

357

ruimus, in hac quoque hypothesi, ut omnibus fiat satis, disputabimus.

Itaque quoad priorem simplicitatem. 1° Illud est secundum quantitatem simplex quod elicit et in se recipit actus prorsus simplices nullam scilicet habentes quantitatem: atque cogitatio et volitio sunt tales actus; ergo. Maior patet quia causa nequit esse inferior effectu, quantitativum autem ens quantitate formaliter inferius est ente simplici; tum quia ens quantum divisibile sine fine nequit esse subiectum modi simplicis; modus enim qui tanquam subiecto inhaeret quanto existit et ipse extensus formaliter. Nam non potest inhaerere uni puncto, nec uni parti tantum, eo quod nullum est realiter punctum in continuo, nec ulla est pars quae sit tantum pars non habens et ipsa partes: oportet ergo ut inhaereat pluribus partibus divisibilibus. Quod autem inhaeret pluribus partibus divisibilibus, est formaliter cum ipsis divisibile, ut probavimus Th. II. p. III.

Minor quoque evidens est; repugnat enim partes conciperi alicuius cogitationis aut volitionis: nam quid esset ista pars? non quidem cogitatio aut volitio; secus non esset pars, sed totum: quid ergo? nec divinare potes: ergo.

2° Principium intelligentis in se ipsum, suosque actus reflectit; atque nequit extensem reflexione ista gaudere; ergo. Maior experientia patet. Minor probatur. Nam ut subiectum in se ipsum reflectat, oportet quidquid est in subiecto esse identicum toti; idem est enim cognoscens et cognitum, idemque cognoscens se totum cognoscit: atque deest huiusmodi identitas in extenso formaliter: ergo.

Ad alteram simplicitatem quod spectat, quaestio eius posset profecto impune praetermitti, nam quis serio affirmavit principium cogitans ex duplice simplici elemento constare? aut quae apparet ratio id unquam in dubitationem adduxit? Verum ut rem ex omni parte spectemus, et quia solutio huius quaestions ad solutionem alterius subsequentis conducit, hanc quaestionem quoque breviter instituimus. Itaque principium cogitans quod simplex est secundum quantitatem est quoque simplex secundum essentiam,

h. e. eius natura non constituitur ex pluribus entibus simplicibus.

Sane ponatur duplex elementum simplex principii cogitantis. Vel eadem cogitatio est tantum in uno, vel integre in utroque; vel partim in uno, partim in alio. Si primum dicas, principium cogitans est illud unum in quo manet cogitatio; actio enim immanens manet in eo a quo procedit, et tantum in eo: si ergo in uno est, ab eo tantum processit. Si alterum dicas, non habes unum ens cogitans ex duobus elementis constans, sed habes duo entia cogitantia adaequate distincta; si enim integre in utroque elemento manet cogitatio, integra pariter ab utroque processit, iuxta id quod modo diximus. Si tertium dicas, affirmas absurdum, quia cogitatio non est divisibilis: ergo.

Corollarium. Ergo principium cogitans distinctum est a corpore.

DEMONSTRATIO II. PARTIS. Oportet primum declarare quid *spiritus* nomine intelligamus. Omissis primitivis significacionibus huius vocis secundum quas subtile quid invisibile, facile, mobile et actuosum etsi materiale significatur, usu communi penes philosophos recepto propriam quandam haec vox significationem obtinet, quae veluti propria eius evasit. Intelligitur scilicet ens excellentius secundum essentiam suam materia, et quavis natura quoque pure sensitiva, et a materia proinde quoad esse et operari independens. Haec quidem independentia assumitur tanquam character distinctivus spiritus; verum patet ipsam supponere perfectionem intrinsecam entis rationem sui: ista vero perfectio debet esse maior perfectione materiae, ac ut talis demonstrari, ut respondeat conceptui quem habemus cum spiritum cogitamus; constat enim nos spiritum concipere tanquam ens perfectius et nobilius materia, imo quacumque natura materiali ac pure sensitiva. Porro sola independentia operandi a materia id per se non arguit, nam et materia operatur independenter a spiritu. Quocirca ex indole operationum quae independenter a materia elicuntur, intrinseca excellentia spiritus p[re]a materia demonstranda est. Cum ergo

principium cogitandi et volendi appellamus spiritum, duo dicimus: 1° ipsum in his operationibus eliciendis esse independentem a materia: 2° ipsum eo quod has operationes elicit esse ex essentia sua perfectiore materia, ac quavis natura pure sensitiva; unde consequitur repugnare ut materia cogitet.

Demonstramus primo independentiam principii cogitantis a materia in operationibus suis. Spectamus principium cogitans quatenus tale; ideoque independentiam eius a materia asserimus quoad operationes proprias ipsius, quae sunt cogitare et velle. Etsi enim contingat principium in nobis cogitans habere operationes quasdam dependentes a materia, id unum erit consequens illud ens non quoad omnes operationes suas esse independens a materia, et difficultas erit expedienda in altera parte, in qua de eiusdem excellentia p[re]a materia disputabitur: haud vero consequens erit ipsum principium cogitans prout cogitat et vult non esse a materia independens.

Independentia a materia entis cogitantis duplex distingui debet, obiectiva et subiectiva. Obiectiva rursus duplex: prior scilicet est ea, qua principii operantis obiectum aliud aliud esse potest quam materia; altera qua principium operans non indiget ut obiectum circa quod eius actio versetur, suppeditetur ei a materia vel concurrente quoque materia. Independentia subiectiva est illa qua principium operans est ex se principium adaequatum sui actus, nullo modo concurrente materia vel ad constitutionem principii agentis, vel ad effectiōnem actus. Iam vero etsi obiectiva independentia a materia competit principio quod in nobis cogitat, eam tamen modo demonstrare vel non opus est, vel non licet. Non licet demonstrare alteram, quia nunc non possumus considerare principium cogitans nisi prout est coniunctum corpori, et in eo operatur. Non est opus demonstrare priorem, quia operatio independens a materia potest etiam versari circa materiam. Independentia scilicet, de qua modo disputamus, est subiectiva; haec enim si adest, vere principium cogitans dicitur et est in suis operationibus, sive in exercitio suae activitatis independens a materia.

Probatur itaque huiusmodi independentia. Principium cogitans et volens non indiget corpore ad cogitandum et volendum, neque 1º ut causa aequa principali; neque 2º ut causa instrumentalis; neque 3º ut conditione intrinseca actus; sed ipsum solum est adaequatum principium harum operationum: ergo.

Probatur antecedens quoad 1º partem ex immanentia et simplicitate actus. Cogitatio (idem dictum intelligas de volitione) est actus immanentis et simplex, ut iam docuimus. Iam vero si principium cogitans et corpus aequa concurrunt ad actum cognitionis, quaerimus an cogitatio insit in alterutro ex his, an in utroque, et si in utroque, an partim in uno et partim in altero, an tota in singulis. Si tantum in alterutro inesse dicitur, quoniam cogitatio non est nisi in subiecto a quo elicetur, illud erit principium adaequatum cognitionis. Hoc igitur vel principium simplex, vel corpus. Atqui corpus esse nequit; nam ut vidimus 1º p. principium cogitans nequit esse extensem formaliter seu corpus: ergo solum principium simplex est adaequatum principium cognitionis. Si vero ponas cognitionem in utroque, ea nequit poni partim in uno, partim in altero, quia cogitatio est indivisibilis: erit igitur tota in utroque. Porro in hac hypothesi 1º utrumque erit dicendum adaequatum principium cognitionis; quia principium actus immanentis est illud subiectum in quo manet: in quo ergo manet totus, ab eo totus procedit; ideoque utrumque principium alterum ab altero subiective independens dicendum est operari: et sic principium cogitans erit independens a corpore. Verum 2º in hac hypothesi absurdum habetur: corpus nempe esse adaequatum principium cognitionis; probavimus enim corpus sive extensem formale non posse esse principium cognitionis. Igitur principium cogitans non indiget ad cogitandum corpore tanquam causa aequa principali.

Praeterea si unus actus dicatur esse, ad quem producendum utraque causa ex aequo vitaliter concurrit, adverte oportet quod hic concursus est impossibilis. Actus enim immanentis nequit esse terminus duarum vitalium causarum

simul operantium. Nam si est immanentis manet in ea causa a qua procedit: si porro est unus actus, manet in una causa. Altera vero causa nequit in ipsum pariter ac prior influere, nam si ipsa quoque illum produceret, ille in ipsa quoque maneret; fieri autem nequit ut actus vitalis meus maneat in te; ergo. Scilicet concursus huiusmodi haberri potest quoad actiones transeuntes quarum terminus est extra agens, non quoad actiones immanentes.

Probatur antecedens quoad 2º partem. Instrumenti actio locum tantummodo habere potest cum terminus actionis qui fit, multiplex est, ita ut ex parte eaque praecipua attingatur a causa principali, et ex parte quoque ab instrumentalis; quia haec vi sua aliquid efficere debet quod sola principalis non facit (O. C. III. De causa efficiente n.º III. 2º), quodque redit ad quamdam praeparationem seu dispositiōnem in eo quod fit ad formam completam. Atqui in actibus cognitionis et voluntatis nihil est quod possit esse proprius terminus actionis instrumentalis. Ratio est quia affirmatio e. g. et amor sunt actus quidam simplicissimus, in quo distinguere nobis non licet aliquid quod sit forma completa seu terminus, et aliquid quod sit tanquam praeparatio seu dispositio ad formam completam, et sic attingi possit a causa instrumentalis: idcirco sunt actus qui ab uno tantum principio elici potest. Idem autem de ceteris actibus cognitionis seu voluntatis dicendum est: ergo.

Praeterea corpus nequit esse instrumentum nisi pro iis effectibus qui in obiecto materiali producantur quod a corpore tangi possit: atqui cognitio intellectiva circa obiecta versatur quae non sunt corpus, quae absentia sunt, neque existunt, ut sunt essentiae rerum, veritas, bonitas, res dissitae, atque solum possibles: ergo.

Probatur antecedens quod 3º partem. Terminus cognitionis sunt res abstractae universales, cuiusmodi sunt essentiae rerum eaedemque tum reales tum possibles; ac praeterea rationes simplicissimae rerum, ut ens, bonum, sapientia, iustitia etc. atqui nequit corpus esse conditio intrinseca principii haec percipientis: ergo.

Probatur minor. Perinde est corpus requiri ut conditionem intrinsecam actus alicuius facultatis, ac facultatem hanc esse organicam: organum enim non est reapse nisi conditio quaedam intrinseca actus (Th. II. p. II). Iam vero intellectiva cognitio nequit esse organica, seu nequit compleri tamquam ab intrinseca conditione a corpore. Nam quod tale est requirit in suo actu conditions alias corporis: atqui intellectiva cognitio excludit a subiecto conditions proprias corporis, nempe extensionem, et quae cum ea nectuntur. Cognitio enim universalis essentiarum praescindit prorsus ab extensione ceterisque proprietatibus corporis: et e. contrario cognitio cuius conditio sit extensio, nequit esse nisi determinata ad aliquid singulare quod extensioni subiecti cognoscentis respondeat. Nec activitas corporis potest esse conditio intrinseca actus cognoscitivi. Si ea aliquid conferret, conferret tanquam causa vel aequa principalis vel instrumentalis, quod iam reprobatum est. Neque potest corpus agendo immediate in principium intellectivum, ipsum perficere et completere: supponendum enim foret quod principium intellectivum non ex se sufficiens sit ad elicendos actus cognitionis, at sic non esset principium intellectivum, sed aliud ens, ex quo et corpore simul concurrentibus cogitatio exsisteret, ita ut corpus quoque rationem causae haberet erga actum; hoc autem, ut iam probavimus admitti nequit: ergo.

Pariter si voluntatem consideras, nequit ad eius actum requiri tanquam conditio intrinseca corpus, ut ipsa sit proinde facultas organo alligata. Nam facultas organica determinatur ad actum ad praesentiam obiecti quo organum afficitur, et ad eum actum qui determinationi in organo susceptae respondet: cum enim organum sit conditio intrinseca actionis facultatis, nequit poni aliquis actus citra illam determinationem. Ex quo consequitur facultatem organicam in exercitio sui determinari semper ad unum: quod reputat libertati.

Liquet igitur principium intellectivum esse in cognoscendo independens a materia.

2º Nunc demonstrandum est ipsum esse secundum es-

sentiam suam perfectius materia imo omni natura non intellectiva. Iam ex demonstratis in praecedente parte et ista patet quod principium intellectivum non est materia, et operatur independenter ab ea. Porro cur sit perfectius materia, ac natura omni non intellectiva demonstrationem tradit S. Thomas qui (I. p. q. XIV. a. 1.) disputans de scientia Dei hoc praestituit principium. « Considerandum est quod cognoscentia a non cognoscentibus in hoc distinguuntur quia non cognoscentia nihil habent nisi suam formam tantum: sed cognoscens natum est habere formam etiam alterius rei; nam species cogniti est in cognoscente. Unde manifestum est quod natura rei non cognoscentis est magis coarctata et limitata; natura autem rerum cognoscentium habet maiorem amplitudinem et extensionem; propter quod Philosophus III De Anima dicit quod *anima est quodammodo omnia*. » Scilicet ens non cognoscitivum, cuiusmodi est quodcumque corpus, habet tantum essentiam suam propriam singularem qua a ceteris discernitur, nec vim habet qua, essentia sua manente, se assimilet alii, et sic vitali representatione sit quoque alia a se. Ens vero cognoscitivum habet hanc vim, nam immutata sua essentia per actum cognitionis exprimit vitaliter in se ipso non solum se sed alia. Quae rerum representatione in cognoscente non est mortua ut in tabula, sed vivens ab ipso cognoscente procedens, et in ipso manens ac ipsum informans: quare propter suam virtutem cognoscens fit vitaliter ea quae cognoscit h. e. similis eis secundum formam earum expressam in cognitione. Quocirca essentia cognoscentis, cuius propria est virtus exprimenti in se vitaliter formas rerum, maiorem habet amplitudinem quam essentia non cognoscentis: est enim propter eam vim universalior, quia potest esse quodammodo omnia. Porro haec est perfectio, et perfectio maior quavis perfectione corporea seu materiali: nam perfectius est esse se et alia, quam esse se ipsum tantum: porro perfectiones corporeae non conferunt subiecto nisi ut ipsum sit hoc vel illo modo: perfectio vero cognoscitiva ita subiecto tribuit esse ipsum tali modo ut simul sit vitali representatione

alia quoque. Ergo principium intellectivum perfectius est materia. Quod autem sit perfectius quavis natura non intellectiva h. e. etiam pure sensitiva ex eo liquet quod amplior est universalitas entis intellectivi quam sensitivi, nam et illa apprehendit quae istud, atque plura alia atque excellentiora. Ceterum de discrimine inter intellectum et sensum, eiusque excessu super istum data opera inferius disputabitur.

Demonstratum est ergo principium intellectivum esse spiritum. Nec contra demonstrationem primo loco in hac II^a p. urgere licet quod principium intellectivum ut cogitet indiget phantasia et repraesentatione sensibili, quae per organa corporea exercentur; ideoque indiget corpore ad cogitandum. Nam 1° nullo modo demonstratur, ut minimum nunc dicamus, principium intellectivum, quod est in nobis, indigere his adminiculis ratione ipsius cognitionis: sed solum potest dici quod in hoc statu quo est coniunctus corpori, iis eget. Cur vero egeat explicabitur postea, oportet enim in his rebus a posteriori procedere, ac praestituere ea, quae magis certa sunt. Porro 2° respondemus quod intellectus eget phantasia, non tanquam coprincipio sui actus, sed tanquam conditione extrinseca, prout exhibit materiam et excitat intellectum ad obiecta intelligenda. Ideo se habet tantum ex parte obiecti, et est conditio solummodo extrinseca, quemadmodum lux est conditio ut possit facultas visiva sese exercere. Intrinsece autem actus est totaliter a principio cognoscente. Ratio huius responsionis non solum petitur ab iis quae in demonstratione dedimus, sed ex ipsa rei natura patet. Nam quod vere nunc per se requiritur est sensibilis repraesentatio seu imaginatio, quae sunt immarentes actus; actus autem nequeunt esse principium alterius immanentis actus, nisi quatenus existentia in subiecto praedito pluribus facultatibus disponunt ipsum ad exercitium alterius facultatis, quae quidem vi sua agit.

DEMONSTRATIO III. PARTIS. Nihil est ineptius materialismo; et tamen nullum est sistema quod magis arrideat iis, qui secundum sensum vivere statuunt. Ut status qua-

stionis rite statuatur, advertendum est quod cum quaeritur utrum materia possit cogitare, materiae nomine intelligitur ens extensum realiter divisibile quod est corpus, organismo quodam praesertim instructum, vel intelliguntur saltem elementa eius. Quaestio enim ista huc spectat ut sciatur an cogitatio nostra sit actus corporis nostri vel nostri organismi, an secus: materiae ergo nomine vel corpus intelligitur, vel intelliguntur elementa eius aut seorsim, aut certo modo composita. Et sane nulla alia materia potest excogitari quae non sit aut corpus, aut elementa corporis.

Iam vero ex dictis evidens est corpus non posse cogitare. Nam corpus est ens formaliter extensum et non agens nisi per motum, h. e. actione transeunte: atqui ad cogitationem requiritur principium simplex et vim habens agendi immanenter: ergo corpus nequit cogitare. Scilicet cogitatio non est motus localis, nec motu locali gigni aut constitui potest, sed est actus alterius omnino ordinis; ergo nequit ab eo esse principio quod non agit nisi per motum.

Dices elementa corporis esse entia simplicia, cogitationem vero simplici non repugnare.

Respondeo: vel huiusmodi elementa simplicia ponis esse spiritus, vel esse in eo ordine perfectionis in quo sunt corpora, quorum sunt elementa. Si primum, quaestionem ipsam tollis, et concedis spiritum esse qui cogitat: si alterum, ne quis instruere haec elementa nisi iis proprietatibus quae in corporibus se manifestant. Certum est enim citra quodvis sistema ea quae vere sint elementa corporeae naturae non esse perfectiora ipsa natura corporea. Quocirca, ut iam alibi monuimus, quaestio utrum atomi primitiae sint formaliter extensae an simplices se habet prorsus indifferenter ad praesentem quaestionem. Illud enim primo tenendum est quod elementa non sunt in se ipsis perfectiora toto quod naturaliter constituunt: quod si censeas haec entia imperfectiora toto posse esse aut etiam debere esse simplicia, id quidem affirmare tibi licebit quin ullo modo nutet veritas illa prior. Porro ex ea priore veritate pendet solutio praesentis quaestio. Itaque dicimus quod si sunt elementa corporis (ut

reapse censemus) entia simplicia, ea non sunt instructa nisi potestate resistendi et movendi; et haec est eorum natura (cf. dicta in Cosm. Th. III), quae proinde excludit potentiam vitalem: his autem repugnat cogitatio sicut repugnat vita: ergo.

Neque ullus organismus conferre potest materiae facultatem cogitandi: nam organismus non mutat essentiam eorum, quae in structuram organicam coeunt, solumque praestare potest ut ex eorum compositione, viriumque combinatione vis nova resultet: atqui 1° essentiae elementorum materiae repugnat cogitatio, ergo et in compositione nullum erit elementum, nulla pars quae possit cogitare. 2° Vis resultans ex collatione plurium nequit esse vis immanenter agendi; oportet enim ut sit in eodem ordine in quo sunt componentes; porro istae vires sunt agentes ad extra; nam hac tantum ratione possunt simul combinari, unamque vim constituere, quatenus nempe vel una alteram modificat, vel omnes eundem terminum, licet singulæ diverso modo, attingunt. Vires autem immanentes cum singulæ terminentur ad ipsum subiectum a quo procedunt, quippe quae in ipso manent, nequeunt plures eundem terminum habere vel alterum subiectum modificare.

Inepta vero est ratio de hac re dubitandi ex eo deducta quod non plene cognoscamus essentiam materiae aut cognitionis. Nam hoc quoque dato, cognoscimus tamen certe aliquas proprietates essentiales materiae, et principii cognitantis, materiae scilicet extensionem et defectum activitatis immanentis, principii autem intellectivi simplicitatem et vitalitatem; quae sunt proprietates oppositae: atqui ens instructum proprietatibus essentialibus, quae repugnant cognitioni fieri nequit ut habeat alias proprietates quibuscum componatur cogitatio, quia sic instructum ens esset proprietatibus contradictoriis, quod manifeste repugnat: ergo.

Quocirca etsi vires quaedam simplices materiae competant, non est tamen consequens competere quoque vires superioris ordinis, cuiusmodi est vis cognoscitiva, sicut non est consequens competere ei omnes vires simplices possibles.

Obiiciunt tamen: principium quod in nobis cogitat afficitur a corporibus quae cognoscit: porro affici a corporibus non potest nisi corpus: ergo.

Respondeo. *D. M.* Principium intellectivum prout intelligit, afficitur a corporibus, *neg.* prout sentit (nam ut demonstrabimus sunt una eademque res) *dist.* afficitur immediate, *neg.* mediante corpore cui coniunctum est, *conc.*

Dist. m. A corpore non potest affici nisi corpus affectione formaliter materiali, cuiusmodi ea est quae in organo recipitur, *conc.* affectione quadam formaliter simplici determinata a viribus simplicibus elementorum corporis, *neg.* Nam concedendum est animam coniunctam corpori affici ab eo, ab eoque in ipsa determinari modum quemdam, quam soluta a corpore ipsa non habet.

Rursus aiunt principium intellectivum subesse iisdem vicissitudinibus quibus subest corpus; frangi nempe eius vires fractis viribus corporis, cum corpore senescere, ac perturbatis organicis functionibus, vel laesis organis, ipsius quoque vires laedi, operationesque perturbari: ergo illud non est nisi corpus, vel certus modus seu dispositio corporis.

Respondeo hisce factis hoc unum probari functiones vitae sensitivae requiri pro functionibus vitae intellectivae, et pro functionibus vitae sensitivae requiri functiones organicas. Requiruntur autem functiones vitae sensitivae ea ratione quam diximus superius. Non probatur autem his factis ipsum principium intellectivum esse realiter ipsum corpus vel aliquid organon: sicut non probatur ex eo quod vita organica penitus absumpta, h. e. morte intercedente, nulla amplius appetit cogitatio. Sed quemadmodum tunc dicimus spiritum discedere, ita nunc dicimus spiritum impediri in suis operationibus, quia extrinseca earum conditio est perturbata.

Ceterum senescente corpore non semper debilitatur vis cognoscitiva, imo frequenter fit purior et vegetior: quod quidem fieri non posset ut contingeret, si intellectiva vis esset vis resultans ex viribus organicis corporis.

Corollarium. Ergo principium intellectivum est substantia: quod enim est principium operationis per se independens